



تاریخ انقلاب اسلامی

جلد دوم

قانون اساسی از پیش نویس تابازنگری



مؤسسه فرهنگی هنری قدر ولایت

معاون و نام پدیدآور	: قانون اساسی از پیش نویس تا بازنگری / تدوین موسسه فرهنگی قدر ولایت
مشخصات نشر	: توران: موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت، ۱۳۹۲.
مشخصات ظاهری	: ۲۵۴ ص:، ۱۷/۵×۲۱/۵ س:م
فروخت	: تاریخ انقلاب اسلامی: ۲ ج
شابک	: دوره ۳۸۵-۹۶۴-۹۷۸ : ۹۷۸-۹۶۴-۳۸۵-۲ ج: ۹۷۸-۹۶۴-۳۸۵-۲ ج
وضعیت فروخت نویسی	: فبا
موضوع	: ایران - تاریخ - انقلاب اسلامی: ۱۲۵۷
موضوع	: ایران - قانون اساسی (جمهوری اسلامی)
شناسه افزوده	: موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت
شناسه افزوده	: تاریخ انقلاب اسلامی: ۲ ج
رده بندی کنگره	: ۱۳۹۱ ۲ ج: ۱۵۵۷/۵۲۲ DSR
رده بندی دیویی	: ۹۵۵/۰۸۲
شماره کاتالوژی ملی	: ۲۰۷۰۵۵۱



مؤسسه فرهنگی هنری قدر ولایت

تاریخ انقلاب اسلامی

قانون اساسی از پیش نویس تا بازنگری

تألیف و ناشر: موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت

نوبت چاپ: اول ۱۳۹۲ / شمارگان: ۲۰۰۰ جلد

حروفچینی: نظریقیان / لیتوگرافی: سحر / چاپخانه و صحافی: صاحب کوثر

طرح جلد: امیر خلیلی فرد

شابک: ۹۷۸-۹۶۴-۳۸۵-۲ ج: ۹۷۸-۹۶۴-۳۸۵-۲ ج: ۹۷۸-۹۶۴-۳۸۵-۲ ج

قیمت: ۷۰۰۰ تومان

دفتر توزیع و پخش: خیابان انقلاب - خیابان دانشگاه - خیابان شهید نظری پلاک ۵۵ واحد ۲

تلفن: ۶۶۴۶۹۹۵۸-۶۶۴۱۱۱۵۱

کلیه حقوق محفوظ و مخصوص ناشر است.

تلفن تماس نمایندگی های موسسه فرهنگی هنری قدر ولایت

قم ۰۲۵۱-۷۷۴۲۱۵۵ - تبریز ۰۴۱۱-۴۴۰۶۸۸۹ - شیراز ۰۷۱۱-۸۲۰۹۷۰ - بابل ۰۱۱۱-۲۲۰۷۷۴۲ - اراک ۰۲۲۲۸۵۹۳-۶۱
مشهد ۰۵۱۱-۲۳۳۶۵۷۸ - کرج ۰۲۶-۳۴۲۰۸۱۴۸ - بهشهر ۰۵۲۲۷۵۳۷-۱۵۲ - شیراز ۰۷۱۱-۲۳۵۹۰۲۳ - یزد ۰۲۱-۶۲۶۷۷۱۲-۵۱
شیراز ۰۷۱۱-۶۲۶۷۴۳ - شوش ۰۶۴۲-۵۲۱۲۲۲۸ - بو شهر ۰۷۷۱-۲۲۵۴۳۵۴۶ - مشهد ۰۵۱۱-۲۲۵۵۲۹۴ - تهران ۰۲۱-۶۶۴۰۷۱۳۲-۲۱
قم ۰۲۵۱-۷۷۳۰۷۳۵ - اصفهان ۰۲۱-۲۲۶۲۹۹۷ - آباد ۰۳۳۱-۲۳۴۷۱۰۰ - تهران ۰۲۱-۸۸۹۲۱۹۸۰ - شیراز ۰۲۱-۶۲۷۲۶۶۲-۱۱
الشهر ۰۶۶۳-۵۲۲۱۶۰۷ - تهران ۰۲۱-۸۸۸۲۹۵۳۳ - تهران ۰۲۱-۵۵۳۸۰۸۷۴ - تهران ۰۲۱-۶۶۴۰۳۴۷۹ - جهرم ۰۲۱-۲۷۵۸۳۵-۹۱

فهرست

.....	مقدمه	۸
-------	-------	---

فصل اول

پیش نویس قانون اساسی

.....	تهیه پیش نویس قانون اساسی	۱۵
.....	بررسی پیش نویس قانون اساسی توسط شورای انقلاب	۱۹
.....	الف - مواضع احزاب سیاسی	۲۲
.....	ب - مواضع مراجع شیعی	۲۵
.....	ج - مواضع امام خمینی (ره)	۲۷

فصل دوم

انتخابات مجلس خبرگان

.....	تشکیل مجلس بررسی قانون اساسی	۳۱
.....	خبرگان اسلام شناس	۳۵
.....	تعداد اعضای نمایندگان مجلس خبرگان	۳۷
.....	جوسازیهای مخالفان برای ممانعت از تشکیل مجلس خبرگان	۳۸
.....	واکنش امام خمینی (ره) نسبت به توطئه حذف مجلس خبرگان	۴۲
.....	نامزدهای احزاب در انتخابات مجلس خبرگان	۴۴
.....	حضور روحانیون در صحنه انتخابات	۴۴
.....	ائتلاف بزرگ خط امام	۴۵
.....	تأکید مخالفان بر تأسیس مجلس مؤسسان	۴۵
.....	موضع گروههای حب و منافقین	۴۶

۵۰	ارزیابی پیش از انتخابات
۵۱	نگرانی از حضور روحانیون در مجلس خبرگان
۵۲	پیروزی روحانیون در انتخابات خبرگان و اعتراض مخالفان
۵۴	شایعهٔ تقلب!
۵۶	توطئه تعویق قانون اساسی
۵۹	آغاز به کار مجلس خبرگان و ناامیدی مخالفان

فصل سوم

بررسی و تصویب قانون اساسی و اصل ولایت فقیه

۶۳	آغاز به کار مجلس خبرگان قانون اساسی
۶۴	تغییر آیین‌نامهٔ مجلس خبرگان
۶۵	آغاز نقد پیش‌نویس قانون اساسی
۶۷	مطرح شدن اصل «ولایت فقیه»
۶۹	مخالفت با اصل ولایت فقیه در مجلس خبرگان، به خصوص از سوی دولت موقت
۷۴	طرح ولایت فقیه در مجلس خبرگان
۷۵	مخالفت عزت‌الله سحابی با اصل ولایت فقیه
۷۹	مخالفت احزاب سیاسی با اصل ولایت فقیه
۸۹	اندیشهٔ ولایت فقیه پیش از بررسی اصل پنجم
۹۲	تلقی مخالفان از اصل ولایت فقیه
۹۲	شبهه‌افکنی مخالفان ولایت فقیه
۹۳	منافات ولایت فقیه با دموکراسی!
۱۰۱	ناکارآمدی ولایت فقیه!
۱۰۲	مخالفت با اختیارات ولی فقیه
۱۴	انتخابات ولی فقیه
۱۵	تلاش دولت موقت برای انحلال مجلس خبرگان قانون اساسی!
۱۹	تبلیغات علیه قوانین اسلام
۲۱	اخلال در رأی‌گیری قانون اساسی
۲۲	ترساندن مردم از قانون اساسی
۲۴	طرح اشکال در قانون اساسی

۱۲۶	درخواست متمم قانون اساسی.....
۱۳۰	تصویب قانون اساسی.....

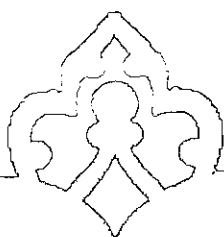
فصل چهارم بازنگری قانون اساسی

۱۳۳	انگیزه‌های منجر به بازنگری قانون اساسی.....
۱۳۴	چگونگی بازنگری قانون اساسی.....
۱۳۹	حذف نخست‌وزیر.....
۱۳۹	رهبری.....
۱۴۰	حذف مرجعیت از اصل ولایت فقیه.....
۱۴۳	اختیارات ولی فقیه (مطلقه).....
۱۴۳	حدود اختیارات رهبری.....
۱۴۵	مجمع تشخیص مصلحت نظام.....
۱۴۵	اداره صدا و سیما.....
۱۴۶	اداره قوه قضائیه.....
۱۴۶	تغییر نام مجلس شورای ملی به مجلس شورای اسلامی.....
۱۴۷	اضافه کردن اصل بازنگری قانون اساسی.....
۱۴۸	اختیارات شورای نگهبان.....
۱۵۱	فرمان همه‌پرسی بازنگری قانون اساسی.....
۱۵۴	محاسن قانون اساسی جمهوری اسلامی.....
۱۵۵	اصل ولایت فقیه.....
۱۵۵	تدوین قانون اساسی توسط خبرگان و اسلام‌شناسان.....
۱۵۶	حق حاکمیت مردم در قانون اساسی.....
۱۵۸	تحکیم بنیادهای اقتصادی بر مبنای هدف، نه وسیله.....
۱۵۸	حق و حقوق احزاب و اقلیتهای مذهبی.....
۱۵۹	تفکیک قوای سه‌گانه.....
۱۶۰	تشکیلات شورای نگهبان.....
۱۶۱	صل شوراها.....
۱۶۲	کرامت انسانی در قانون اساسی جمهوری اسلامی.....

توجه به زن و خانواده ۶۵

پیوستها

پیوست شماره ۱	۷۱
پیوست شماره ۲	۴
پیوست شماره ۳	۵
پیوست شماره ۴	۶
پیوست شماره ۵	۱۴
منابع	۳۵
نمایه موضوعی	۳۷
نمایه اشخاص	۴۳
نمایه اماکن	۴۷



مقدمه

تاریخچه تدوین قانون اساسی به شیوه جدید در ایران، بسیار جالب و در عین حال آموزنده است. اولین قانون اساسی در دوران مشروطه تدوین شد. آن چنان که در تواریخ مربوط به مشروطیت آمده است، بعد از پیروزی مشروطه‌طلبان و صدور دستخط فرمان مشروطیت سوی مظفرالدین‌شاه، جمعی محدود و معدود با عجله، قانون اساسی را تدوین کردند. چنانچه شاخص، چهره واقعی قانون اساسی تدوین شده را بخوبی، مشخص می‌نماید:

۱- تدوین‌کنندگان اصلی این قانون، اغلب با تحصیل کرده غرب بودند و یا دلباخته فرهنگ غرب!

۲- اغلب افرادی که در تیم تدوین قانون اساسی شرکت داشتند، عضو تشکیلهای جاسوس و تحمیلی غرب؛ یعنی لژ بیداری ایرانیان، انجمن سزّی و فراموشخانه بودند. افرادی چون صنیع‌الدوله، وثوق‌الدوله، نصرالله تقوی، سعدالدوله، مخبرالملک، حاج امین‌الضرب، حسنعلی خان هدایت، حاج معین بوشهری، و در تنظیم متمم قانون اساسی سیدحسن تقی‌زاد، مستشارالدوله، مشاورالملک، سعدالدوله، نصرالله تقوی و امین‌الضرب حضور داشتند.

۳- این افراد براساس توصیه میرزا جوادخان سعدالدوله قانون اساسی بلژیک و انگلستان به عنوان الگو قرار داده و بر این پایه قانون اساسی را نوشتند.

۴- نمایندگان مجلس اول که براساس طبقات شغلی و ثروت تشکیل شده بود، تجربه کافی و اطلاعات لازم را در خصوص تدوین قانون اساسی نداشتند.

۵- به دلیل بیماری رو به تشدید مظفرالدین‌شاه، منوّزالفکران و اعضاء انجمنهای سزّی لژ برای این که قانون اساسی با مشکلی رو به رو نشود و به امضاء مظفرالدین‌شاه - قبل فوت او - برسد، در تدوین آن تعجیل کردند. قانون اساسی که با این شاخصها تدوین شده بود اگرچه قبل از فوت مظفرالدین‌شاه آماده و به امضاء او رسید، اما بلافاصله کاسته شد. آن را

شد، به طوری که مجبور شدند متمم قانون اساسی را تهیه نمایند. همین موضوع سبب شد تا علما و طبقات مختلف مردم - که در تدوین قانون اساسی اول، دور نگهداشته شده بودند - در جریان قرار گرفته و بحثهای مختلفی، بویژه از سوی دیدگاهی که مشروطه را دینی و مشروع می خواست، پیش بیاید.

شیخ فضل الله نوری به عنوان سردمدار مشروطه مشروعه - که خود در برپایی نهضت و پیروزی آن نقش اساسی داشت، اما با دیدن عملکرد و تفکرات منورالفکران داخل در مشروطه و ارتباط آنان با بیگانگان و سفارت انگلیس، مسأله تطابق مشروطه را با شرع پیش کشیده بود - خواهان بررسی بیشتر قانون اساسی بویژه در مواردی چون مساوات و آزادی داشت.

فراز و نشیبهای فراوانی در بررسی متمم قانون اساسی پیش آمد، تا این که شیخ فضل الله نوری؛ بعد از آن که درها را برای اصلاح قانون اساسی براساس شریعت اسلام بسته دید؛ اصل ابدی نظارت علماء بر مصوبات مجلس را ارائه کرد - که با جنجال منورالفکران و انجمنها رو به رو شد - اما درنهایت با ایستادگی شیخ و حمایت علماء بزرگ و مردم، مجبور شدند با تغییراتی به عنوان اصل دوم متمم قانون اساسی آن را تصویب نمایند.^۱

این اصل همچنان که کاردار سفارت انگلیس و دیگر مقامات آن کشور به منورالفکران گفته بودند، متروک ماند و با سماجت غربگرایان، غیر از برهه کوتاهی، اجرایی نشد.

البته قانون اساسی مشروطه، در دوره تسلط رژیم وابسته و کودتایی و فاسد پهلوی، در تمامی بندها و مواد آن، متروک شد و مورد استناد و اجرا قرار نگرفت. چنانچه محمدرضا پهلوی آن گاه که کلیت رژیم غاصب خود را در سال ۱۳۵۷ در شرف ویرانی و سقوط یافت، پیشنهاد کرد که طبق قانون اساسی، او سلطنت کند و در امور کشور مداخله ننماید!! همین مسأله به نوعی اعتراف به دخالت رضاشاه و محمدرضا به زیر پا گذاشتن مهمترین اصل قانون اساسی مشروطه؛ یعنی عدم دخالت شاه در امور دولت و وزراء است!

با پیروزی انقلاب اسلامی، به طور طبیعی موضوع تدوین قانون اساسی با جهت گیری انقلابی و اسلامی مطرح شد، آن چنان که مواد آن ضامن آزادی، استقلال و جمهوری

۱- برای آگاهی بیشتر از نحوه تدوین قانون اساسی و متمم آن و تدوینگران این قانون به کتاب «در

اسلامی باشد.

قبل از آن که انقلاب در ۲۲ بهمن ۱۳۵۷ به پیروزی کامل برسد و رژیم شاهنشاهی ساقط شود، گروهی از جمله اعضای شورای انقلاب، به تدوین پیش نویس برای قانون اساسی اقدام کرده بودند تا آمادگی و فرصت کافی برای بررسی وجود داشته باشد. بعد از فرارندم و تعیین نظام جمهوری اسلامی ایران با رأی آرای ۹۸/۲ درصد مردم، نوبت به بررسی و تصویب قانون اساسی رسید. قانون اساسی یعنی قانون مادر که همه امور بایستی براساس آن تنظیم و جریان یابد و قوانین و مقررات مصوب مجلس در چارچوب آن انجام شود. کلیه روابط و وظایف قوا نیز در این قانون معلوم می شود. لذا تدوین آن - بویژه در شرایط پیروزی انقلاب اسلامی و موجی که در منطقه ایجاد کرد - حساسیت برخی کشورها از جمله اسرائیل و آمریکا را به خود جلب نمود که حائز اهمیت بسیار بود. مسأله مهم فراروی، بررسی و تصویب قانون اساسی قرار داشت که مخالفین با تحریک عوامل وابسته به استخبار جهانی بشدت روی آن حساسیت نشان داده و چالشهای بزرگی ایجاد کردند - که با درایت امام خمینی و بصیرت و حمایت مردم - خنثی گردید.

اول: تشکیل مجلس خاص و نمایندگان مردم برای بررسی پیش نویس ها و نقطه نظرات گروهها و شخصیتها و تصویب قانون اساسی.

دوم: مواد قانون اساسی بر چه مبنا و پایه ای و با چه نگاهی و ایده ای بررسی و تصویب شوند؟

در محور اول: حضرت امام خمینی، قبل از پیروزی انقلاب اسلامی، در کوران انقلاب اشاره به تشکیل مجلس مؤسسان مرکب از نمایندگان مردم داشتند. این مطلب بعد از پیروزی و هجوم شدید گروهکها و جمعیتها و احزاب مختلف به اصل انقلاب و ماجرای فرارندم و تصویب جمهوری اسلامی - که لیبرالها و ملی گراها به جمهوری دموکراتیک نظر داشتند - حساسیت بیشتری پیدا کرد. حضرت امام خمینی با ملاحظه شرایط سیاسی جامعه و دشمنیها، به این نتیجه رسیدند که تشکیل مجلسی با ۵۰۰-۶۰۰ نماینده، بررسی و تصویب قانون اساسی را با مشکلات عدیده ای مواجه می کند که مهمترین آنها، طولانی شدن بحثها و به تعویق افتادن تصویب قانون اساسی است و خلأ قانون اساسی، تشکیل نهادهای مختلف، من جمله دولت و مجلس را با مشکل مواجه خواهد ساخت و این موضوع به زیان امنیت و بشرفیت کشور و به نفع گروهکها، معاندان دشمنان، همان انقلاب را...

بر این اساس حضرت امام توجه همگان را به تشکیل مجلس خبرگان قانون اساسی با حداکثر هفتاد، هشتاد نفر جلب کردند و نکته دوم ارائه رهنمود به مردم بود - که می‌بایستی نمایندگان فقیه، دین‌شناس و انقلابی باشند - تا قانون اساسی مطابق آرای مردم، با اسلام و احکام الهی و موازین شرعی سازگار باشد، نه با فرهنگ و القائات تفکر غرب. به‌رغم فشارهای تبلیغاتی و سیاسی مخالفان داخلی و بین‌المللی، حضرت امام بر این مواضع اصولی و انقلابی تأکید و اصرار کردند و لذا مجلس خبرگان قانون اساسی، با اکثریت چهره‌های اسلامی و انقلابی، با رأی مردم تشکیل گردید.

در محور دوم، به طور طبیعی می‌بایستی مباحث قانون اساسی بر مبنای اسلام ناب مطرح می‌شد، اما برخی نمایندگان که دیدگاه‌های متأثر از فرهنگ غرب داشتند، به دنبال موادی بودند که به تعبیر خودشان «رنگ و بوی لیبرالی و دموکراتیک» داشته باشد. این اختلاف نظر با طرح برخی مواد - از جمله اصول مربوط به ولایت فقیه - به طور صریح، آشکار شد. در بیرون از مجلس هم جریان مقابل انقلاب اسلامی، متشکل از تفاله‌های رژیم پهلوی و گروه‌های چپ و راست و ملی‌گرا همراه با تبلیغات جهانی، بشدت نسبت به اصل ولایت فقیه واکنش نشان داده و با تعبیری چون دیکتاتور و انحصارطلبی این مواد را مورد حمله قرار دادند و به شخصیهایی که مدافع این اصل بودند با همان برجسب‌ها یورش بردند.

حضرت امام خمینی (ره) با تبیین اصل ولایت فقیه، پای بندی ولی فقیه به قانون و عدم تخطی او، حیطة اختیارات ولی فقیه، برکات ولایت فقیه و ریشه‌های اعتقادی آن، به شبهات مطرح شده پاسخ مستدل داده و بصیرت ملت را در برابر حمله تبلیغاتی و روانی دشمنان افزایش دادند. در داخل مجلس هم شخصیهایی بزرگی همچون شهید بهشتی، آیت‌الله العظمی خامنه‌ای، آیت‌الله صدوقی، دکتر آیت از این اصل با منطقی قوی دفاع کردند مخالفان که متوجه قوت استدلال و استواری امام و فقه‌های انقلابی شدند، در یک توطئه حساب شده در صدد انحلال مجلس خبرگان قانون اساسی برآمدند و تأسف‌آور آن که ایراد طرح در هیأت دولت مطرح می‌شود! بازرگان برای اتمام کار، و در تنگنا قرار دادن امام، مسائل را به عنوان مصوبه و یک کار تمام شده به امام عرضه می‌کند و حضرت امام بشدت با آن مخالفت کرده و مردم را در جریان این توطئه قرار می‌دهند. توطئه انحلال مجلس خنثی شد و قانون اساسی جمهوری اسلامی ایران بر مبنای اعتقادات و باورهای اسلامی و محوری

مجلس رسید و در همه پرسی، مردم با رأی خود آن را تأیید نمودند. قانون اساسی بعد از حدود ۹ سال اجرا و در اواخر حیات طیبه و پُربُركت امام خمینی - با خواست آن حضرت از جمعی که معظمّله انتخاب فرموده بودند - مورد بررسی مجدد قرار گرفت و اصلاحاتی در آن اعمال شد. از جمله پُست نخست‌وزیری حذف و مجمع تشخیص مصلحت نظام که بنا بر نیاز کشور به وجود آمده بود، در آن گنجانده شد. شرط مرجعیت از شرایط رهبری حذف و تغییرات دیگری ... که در این کتاب آن را ملاحظه و مطالعه خواهید فرمود.

متمم قانون اساسی، بعد از رحلت حضرت امام خمینی(ره)، در همه پرسی، به تأیید و تصدیق مردم رسید. فراز و نشیب‌هایی که در این فشرده ذکر گردید، در کتاب به طور مشروح مورد بررسی قرار گرفته و مواضع گروه‌ها، احزاب، جمعیت‌ها و شخصیت‌های مختلف را در سیر تشکیل مجلس خبرگان قانون اساسی و تصویب قانون اساسی و متمم آن مطالعه خواهید فرمود. آگاهی و آشنایی با این مواضع و سیری که بحث‌های اساسی قانون اساسی داشت، درس‌ها و عبرت‌های فراوانی برای ملت و نسل جوان خواهد داشت که کمترین آن پیشگیری از دو بار گزیده شدن از یک سوراخ است که در روایات، یکی از نشانه‌های مؤمن عنوان شده است. ان شاء الله

مؤسسه فرهنگی هنری قدر ولایت